

КРИМИНАЛИСТИЧКО–ОБАВЕШТАЈНИ РАД У ПРЕВЕНЦИЈИ МЕЂУНАРОДНИХ ОРГАНИЗОВАНИХ ИЛЕГАЛНИХ МИГРАЦИЈА

Др Саша Мијалковић

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

Сажетак: Све организованији приступ у регрутовању, транспортовању, прихвату и експлоатацији међународних илегалних миграната за последицу има нове вишеструке негативне ефекте по људску, социјеталну, националну и међународну безбедност. С друге стране, традиционалне криминалистичке, махом репресивне методе постале су недовољне за спречавање, откривање и пресецање мрежа кријумчарења и експлоатације миграната. Због тога је неопходно реконцептуализовати традиционалне приступе у супротстављању овом безбедносном ризику преношењем тежишта са репресивних на превентивне методе, засноване на обавештајном раду, аналитичкој процени и прогнози ризика. С тим у вези, аутор је представио своје виђење могућности коришћења традиционалних полицијских и модерних обавештајних метода за прикупљање обавештајних информација, као и правце реформе актуелних аналитичких процењивачко-прогностичких активности, у сврху супротстављања илегалним миграцијама.

Кључне речи: *организовани криминал, илегалне миграције, кријумчарење миграната, провинција људима, превенција, обавештајни рад, безбедносна процена, криминалистичка прогноза.*

УВОД

Савремени глобализацијски токови, који су примарно усмерени ка интеграцији светског тржишта производње и капитала, имају за секундарне ефекте глобализацију сиромаштва, организованог криминала, миграција и организаних илегалних миграција као резултанту. Тиме илегалне миграције на прагу новог миленијума добијају нове димензије, тј. организоване форме и садржаје, и нове вишеструке негативне ефекте по безбедност на националном и међународном нивоу.

Илегалне миграције све више одликује организани приступ у регрутовању, транспортовању, прихвату и експлоатацији илегалних миграната у земљи дестинације. Поред посредничке делатности омогућавања илегалног уласка лицима у страну земљу, познате као кријумчарење миграната, организоване криминалне групе све чешће прибегавају кријумчарењу жртава тзв. међународне трговине људима. Мали ризик и велика профитабилност изједначили су обим овог „крими бизниса“ са илегалним прометом наркотика и оружја, на глобалном нивоу.

Досадашњи угрожавајући ефекат организаних илегалних миграција, примарно изражен кроз дестабилизацију безбедности државе услед политичких и економских притисака међународне заједнице, а због пасивног односа према проблему, односно кроз нарушавање унутрашње стабилности и функционисање државних институција, допуњен је угрожавањем безбедности грађана многобројним кривичним делима, прекршајима и социопатолошким девијацијама с којима су илегалне миграције умрежене, угрожавањем породица илегалних миграната у домену физичке, здравствене и економске безбедности и структуралним угрожавањем безбедности жртава разним облицима експлоатације.

Еволуција организаних прелажења државне границе указује на то да више није реч само о „деликту против државе“, којим се повређује национални суверенитет и угрожава национална безбедност, већ и о виду вишеструког кршења великог броја људских права тзв. илегалних миграната, што без сумње представља угрожавање социјеталне и људске безбедности.

Комплексност проблема организаних илегалних миграција изискује сложену безбедносно-криминалистичку реакцију при његовом решавању, односно ангажовање система безбедности у спречавању њиховог настанка и сузбијања последица, као и пружање помоћи и подршке жртвама на националном и међународном нивоу, уз уважавање актуелних безбедносних стандарда.

Актуелне потребе савремене безбедносно-криминалистичке праксе захтевају да се постојеће, застареле криминалистичке методе откривања, разјашњавања и доказивања криминалих радњи у вези са илегалним прелажењем

државне границе, редефинишу. Нови, организовани модели кријумчарења миграната и трговине људима указују на неопходност замене традиционалних криминалистичких метода тзв. специјалним истражним техникама, заснованим на традиционалним обавештајним методама обавештајних служби.

Осим тога, неразвијеност свести о друштвеној сврсисходности и оправданости превенције за последицу има експанзију организованог криминала. Највећи недостатак политике сузбијања криминала јесте занемареност превенције, која би заправо морала да буде примарни елемент безбедности. То указује на неопходност и хитност идентификовања објективних и субјективних узрока, односно глобалних и микро политичких, економских, социјалних, нормативних, моралних и безбедносних фактора који погодују организованим илегалним миграцијама, као и на конципирање друштвених акција на њиховој контроли.

Међутим, за криминалистичко-оперативни рад је много значајније идентификовање законитости процеса реализације организованих илегалних миграција, односно најчешћих начина, места и времена илегалног прелажења државних граница, као и модалитета сарадње криминалних група са припадницима служби безбедности који им у томе помажу, и предвиђање догађаја у вези с тим. То значи да ефикасност супротстављања организованим илегалним миграцијама, између осталог, директно зависи од обавештајних информација и података, односно безбедносне процене и криминалистичке прогнозе њихових трендова заснованих на њиховој аналитичко-статистичкој обради.

1. ПОЈАМ И МАНИФЕСТАЦИЈА ОРГАНИЗОВАНИХ ИЛЕГАЛНИХ МИГРАЦИЈА

Миграције представљају физичко кретање, привремено или трајно пресељавање становништва из једног социокултурног амбијента (емиграционо подручје) у други (имиграционо подручје), односно из једне земље (емиграција) у другу (имиграција). Значи, миграције могу бити унутрашње и међународне.

Међународне миграције подразумевају свако прекогранично кретање становништва и његов пријем и присуство, различитог трајања, у земљи у коју се миграције сливају, независно од субјективних мотива и индивидуалних обележја учесника овог процеса и миграционе политике земаља међу којима се миграција одвија.¹ Два су примарна елемента у дефинисању међународних миграција: мобилност, тј. улазак и боравак у инострану земљу, и стра-

---

¹ Срдиф, Ђ. Љ: Узроци и типови међународних миграција, *Међународни проблеми*, број 4, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 1997, стр. 442; види и: *Мала политичка енциклопедија*, Савремена администрација, Београд, 1966, стр. 665.

но држављанство.² Тренутно око сто седамдесет пет милиона људи у свету има статус међународног мигранта, што је 3,5% светске популације, односно свака тридесет пета особа на планети.³ Однос мушкараца и жена миграната је 51:49.⁴

Уколико су учињене сагласно прописима земље из које се емигрира и земље у коју се имигрира, реч је о легалним миграцијама; у супротном, реч је о нелегалним, односно о тзв. илегалним миграцијама, које се манифестују кроз неорганизоване и организоване форме.

Организоване илегалне миграције одликује организовани приступ у регрутовању, транспортовању, прихвату или експлоатацији илегалних миграната у земљи дестинације. Најчешће их реализују организоване криминалне групе, уз активну или пасивну помоћ корумпираних јавних службеника. Манифестују се као кријумчарење миграната и трговина људима. Сваки случај трговине људима није уједно и облик илегалне миграције, већ само онај код којег жртва у процесу трговине илегално улази, транзитира или борави на територији стране земље. Процене Међународне организације за миграције (ИОМ) указују на то да у сваком моменту, широм света, од петнаест до тридесет милиона људи има статус илегалног мигранта. Од тог броја, између седамсто хиљада и два милиона људи, првенствено жена и дец, обухваћено је мрежом трговине људима. Процењује се да око пола милиона илегалних миграната сваке године стигне у западну Европу управо преко земаља Западног Балкана.⁵

Под кријумчарењем миграната (људи) подразумева се обезбеђивање илегалног уласка у страну државу лица које није њен држављанин или нема стални боравак, у циљу стицања, на непосредан или посредан начин, финансијске или друге материјалне користи. Илегалан улазак је сваки прелазак државне границе без придржавања и поштовања неопходних услова за легалан улаз у земљу пријема.⁶ Таква, посредничка делатност којом се омогућава илегалан улазак у страну земљу, уз сагласност лица која су предмет кријумчарења, назива се још и организовано илегално имиграцијом. Одре-

---

² Kofman, E; Phizacklea, A; Raghuram, P; Sales, R.: *Gender and International Migration in Europe: Employment, welfare and politics*, Routledge, London and New York, 2000, p. 8.

³ *World migration 2005: Cost and Benefits of International Migration*, International Organization for Migration, Geneva, 2005, p. 1.

⁴ Jolly, S.: *Gender & Migration, Supporting Resources Collection*, BRIDGE, Institute of Development Studies, Brighton, 2005, p. 1.

⁵ Schatzer, P.: *World Migration Report 2000*, Co-published by International Organization for Migration and United Nations. Наведено према – Данаилов, В: *Трговија со луѓе – криминален бизнис со робовладејтелски лик* (случај Македонија), ИОМ, Скопје, 2001, стр. 2.

⁶ Члан 3 Протокола против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом који допуњава Конвенцију Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, број 6/2001.

ђење овог феномена у кривичном праву Републике Србије слично је наведеном.⁷

Трговина људима подразумева врбовање, превозење, пребацивање, скривање или примање лица, путем претње силом или употребом силе или других облика присиле, отмице, преваре, обмане, злоупотребе овлашћења или тешког положаја, или давања или примања новца или користи да би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем, у циљу експлоатације. Експлоатација обухвата, као минимум, експлоатацију проституције других лица или друге облике сексуалне експлоатације, принудни рад или службу, ропство или однос сличан ропству, сервитут или уклањање органа; пристанак жртве на намеравану експлоатацију је без значаја у случајевима у којима је коришћена било која мера изнета у подставу (а); врбовање, превозење, пребацивање, скривање или примање детета за сврхе експлоатације сматра се трговином људима чак и ако не обухвата било које од средстава изнетих у подставу (а) овог члана; дете је особа млађа од 18 година.⁸

Из овог одређења се може закључити да прелазак међународно признате границе од стране жртве није неопходан услов за постојање трговине људима као облика транснационалног организованог криминала.⁹ Осим тога, трговина људима не мора да буде реализована од стране организованих криминалних група.

Између поменутих појава се у теорији и пракси често не прави разлика. Кријумчарење миграната је посредничка делатност којом се, уз одређену новчану или другу накнаду, странцу омогућава илегалан улазак у земљу. Странац је с тим сагласан, од тога може одустати и слободан је након што га кријумчари уведу у земљу, док жртва трговине људима нема такву могућност. Жртве трговине такође могу бити објект кријумчарења, у смислу илегалног пребацивања преко државне границе или кроз територију стране земље. С друге стране, кријумчарење миграната може прерасти у трговину људима када кријумчари, жељни додатног профита, заснују ропски однос и експлоатишу кријумчарене мигранте.

---

⁷ Кривично дело из члана 350 – Недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи, *Службени Гласник Републике Србије*, број 85/2005.

⁸ Члан 3 Протокола Уједињених нација за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом, који допуњава Конвенцију Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, број 6/2001.

⁹ Одредбе Протокола морају се тумачити „кроз призму“ члана 3 Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, број 6/2001: дело је транснационалне природе уколико је учињено: 1) у више од једне државе, 2) у једној држави, али основна припрема, планирање, правац и контрола се одвијају у другој држави, 3) у једној држави, али укључује организовану групу криминалаца која оперише у више од једне државе, или 4) у једној држави, али има суштинске последице у другој држави.

Неспорно је да између трговине људима и кријумчарења миграната постоји узрочна веза: обрасци кретања су слични, исти појединци и групе укључени су у разне аспекте њихове реализације, али обрасци догађања и излагања насиљу су потпуно различити, те се трговина људима не сме посматрати искључиво као облик илегалне миграције, већ и као озбиљан злочин и тешко кршење људских права експлоатацијом жртава.¹⁰

2. КРИМИНАЛИСТИЧКО-ОБАВЕШТАЈНА И АНАЛИТИЧКО-ПРОЦЕЊИВАЧКА АКТИВНОСТ У ПРЕВЕНЦИЈИ ОРГАНИЗОВАНИХ ИЛЕГАЛНИХ МИГРАЦИЈА

Потребе унапређења праксе супротстављања организованом криминалу комбиновањем традиционалних метода полицијских и обавештајних служби резултирале су:

- давањем „полицијских“ овлашћења субјектима безбедности који их традиционално нису имали, као што је случај са царинском службом и
- формирањем криминалистичко-обавештајног система или служби.

Криминалистичко-обавештајни систем обухвата више субјеката безбедности, носилаца криминалистичко-обавештајних активности, повезаних у извесну националну „обавештајну мрежу“. Систем међусобне размене података, у оквиру којег је омогућен приступ базама података свим члановима мреже, погодан је за супротстављање трговини људима и кријумчарењу миграната.

Криминалистичко-обавештајна служба је специјализована структура која применом криминалистичко-обавештајних метода систематски прикупља, обрађује и анализира обавештајне податке од значаја за идентификовање криминалних организација и њихових припадника, разоткривање, пресецање токова и доказивање њиховог деловања.¹¹ Реч је о централном елементу криминалистичко-обавештајног система који анализира и процењује трендове трговине људима и кријумчарења миграната, пројектује превентивно-репресиве мере и делимично их спроводи (сл. 1).

Захтеви високог степена ефикасности условљени су беспрекорним функционисањем националног обавештајног модела на најмање три нивоа:

- на *локалном*, где се прикупљају обавештајне информације о етиолошким, феноменолошким, виктимолошким и последичним аспектима илегалних

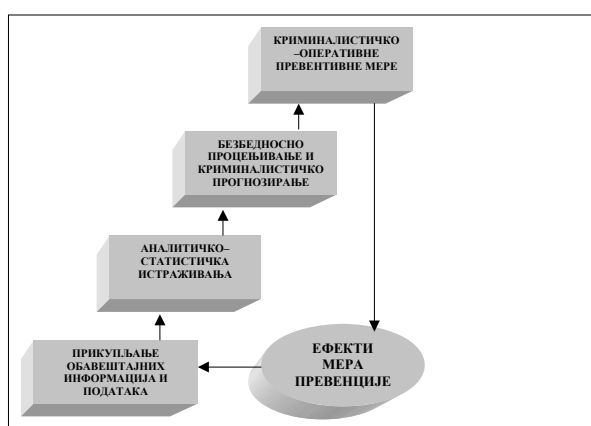
---

¹⁰ Опширније, у – Обрадовић, В: *Трговина женама у Босни и Херцеговини*, Амбасада САД и Факултет криминалистичких наука, Сарајево, 2004, стр. 90–91.

¹¹ Дефиниција изведена на основу текста: Манојловић, Д: *Криминалистичко-обавештајни рад: „Препознавање појава из окружења – прикупљање обавештајних података“*, *Безбедност*, број 1, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, 2005, стр. 109.

миграција и о ефектима превентивно-репресивних мера система безбедности, на основу којих се усмеравају даље активности супротстављања;

- на *националном*, стварањем информационе основе за доношење стратегијских одлука у супротстављању организованим илегалним миграцијама, и
- на *наднационалном*, спровођењем обавештајно-криминалистичких операција превентивног и репресивног карактера, у сарадњи са службама безбедности других земаља.

Слика 1. – Обавештајни рад и процена ризика у супротстављању илегалним миграцијама

2. 1. Обезбеђење обавештајних информација и података

Информације¹² о елементима трговине људима и кријумчарења миграната су база, односно полазни ниво криминалистичко-обавештајног деловања на њиховој превенцији и сузбијању. С тим у вези, природа и садржај обавештајних информација условљени су потребама корисника обавештајних података. То су првенствено припадници обавештајно-криминалистичких служби и других субјеката безбедности непосредно ангажованих на пословима супротстављања илегалним миграцијама.

¹² Информација је знање коме је дат материјални облик, односно знање коме је дат облик симбола. Обавештајне информације су извор из којих се естрахују обавештајни подаци, супстрат и сировина из које се производи знање. Према томе, обавештајни подаци су посебно знање естраховано из обавештајних информација, неопходно за решавање конкретних безбедносних проблема. *Извори, технике и технологије прикупљања информација за употребе корисника обавештајних података*, Образовно-истраживачки центар Безбедносно-информативне агенције, Београд, 2004, стр. 2.

Циљ прикупљања обавештајних информација јесте добијање обавештајних података о етиолошкој, феноменолошкој, виктимолошкој и последичној димензији трговине људима и кријумчарења миграната на основу којих ће се пројектовати, планирати и реализовати мере њихове превенције и сузбијања.

Из криминалистичко–обавештајног аспекта, обавештајне информације и подаци о трговини људима и кријумчарењу миграната могу се добити традиционалним полицијским методама и обавештајним методама.

2. 1. 1. Прикупљање обавештајних информација и података традиционалним полицијским методама

Прикупљање обавештајних информација и података криминалистичко-оперативним деловањем могуће је кроз обављање сета послова безбедности, као и кроз предузимање низа оперативно-тактичких и криминалистичко-истражних мера и радњи.

Реч је првенствено о тзв. пословима *административне контроле*, пре-тежно *међународној саобраћаја људи према нашој земљи, из ње и преко њене територије* које обављају полиција, обавештајне службе, царина и, донекле, војска. До обавештајних информација о илегалном прелажењу државне границе и кретању и боравку странаца на територији земље првенствено се долази приликом обављања послова:

– *контроле прелажења државне границе*, која обухвата контролу *унутришњој саобраћаја* (лица и превозних средстава) и контролу *међународној територији робе*;

– *обезбеђења државне границе*, ради онемогућавања прелажења државне границе ван граничног прелаза. Све израженије миграције становништва из пограничних места ка централним деловима земље омогућавају неопажен прелазак државне границе и отежавају долазак до обавештајних информација;

– *контроле кретања, боравка и настањивања у граничном појасу*, чиме се обезбеђују обавештајне информације о водичима, саветодавцима и пружању услуга „дивљег“ преноћишта илегалним мигрантима;

– *контроле кретања, привременој боравка и настањења странаца на територији земље*, нарочито контролом легалности њиховог боравишног статуса, привредних и других активности, уз максимално уважавање међународних стандарда који странцима гарантују извесна права¹³;

– *контроле саобраћаја*, и то: *друмској*, која обухвата контролу возача, возила и пртљага на међународним саобраћајницама и путевима у погранич-

---

¹³ На пример, масовне легалне миграције Кинеза условиле су и њихове масовне илегалне миграције, при чему илегални мигранти користе идентификационе исправе легалних миграната, раде у њиховим предузећима и радњама и користе њихове смештајне капацитете.

ним местима. Важно је познавати и сеоску, планинску и шумску путну инфраструктуру која нема велику саобраћајну фреквентност и која често није ни уцртана на географским картама. Веома је важна и контрола такси возача и возила који, уз извесну новчану накнаду, превозе илегалне мигранте; *контрола путника и превозних средстава у железничком саобраћају*, првенствено међународних путничких и линија транспорта робе и индустријских сировина; *контрола путника и путника у ваздушном саобраћају*, пре свега тзв. *дивљих летова* и *контрола ловила и путника у воденом саобраћају*, нарочито поморског и прекоокеанског;

– издавања *идентификационих, путних и других исправа*, при чему је могуће доћи до информација о фалсификованим документима, личним исправама и другим документима на основу којих се издају путне исправе;

– *криминалистичке контроле* одређених криминогених средина, криминалних пунктова (јавних кућа, радионица, поседа и „дивљих“ фабрика у којима раде илегални економски емигранти; пунктова на којима се организује просјачење; „тржишта“ бебама и људским органима и сл.) и активности бивших, активних и потенцијалних извршилаца кривичних дела. Облици криминалистичког поступања који следе могу се подвести под појам криминалистичке контроле:

– *контроле одређених устаничких, туристичких објеката и других услужних агенција*, нарочито „отмених“ хотела у којима се одвија тзв. *висока просјачица*, али и мотела „крајпуташа“, клубова забаве, стриптиз барова, ноћних клубова, агенција за склапање бракова и агенција за тзв. „пословну пратњу“;

– *контроле јединих туристичких и транспортних агенција* које „продају“ визе за улазак у друге земље и организују транспортовање илегалних миграната и жртава трговине људима. У оквиру овог, али и претходно поменутог посла, важна је и контрола одређених објеката који се помињу у новинским, радио и ТВ огласима, на плакатама и слично;

– *криминалистичкој евиденцирања* успостављањем и ажурирањем опште азбучне картотеке, албума фотографија криминалаца, евиденције одређених категорија учинилаца кривичних дела, евиденције особених знакова, евиденције надимака, евиденције кривичних дела с непознатим извршиоцем, евиденције кривичних дела по начину извршења (*modus operandi* евиденција), евиденције легитимисаних сумњивих лица, евиденције украдених и несталих предмета, евиденције одређених објеката, евиденције несталих особа и неидентификованих лешева¹⁴;

---

¹⁴ Непостојање централизованих и ажурираних база података један је од разлога мање ефикасности криминалистичке превенције трговине људима. Mestre, R. M.: Trafficking in Unac-

– тзв. *унушрашње и спољне контроле рада служби безбедности*, ради идентификовања појединаца и група који злоупотребљавају положај и на неки начин учествују у трговини људима и кријумчарењу миграната¹⁵ и
– *дрући безбедносно-криминалистички послови*.¹⁶

Реализовање наведених, али и безбедносно-криминалистичких послова који овом приликом нису поменути, захтева примену извесних полицијских овлашћења. Најчешће је реч о упозорењу, легитимисању, позивању, упућивању, привођењу, спровођењу и задржавању лица, блокади, рацији, тражењу обавештења, улажењу у туђи стан и друге просторије, прегледу и претресању лица, лишавању слободе, привременом одузимању предмета, пружању помоћи државним органима при извршавању одлука, употреби неких средстава принуде, специјалних истражних метода и слично.

Поред наведених начина, до обавештајних информација о илегалном прелажењу државне границе и кретању и боравку странаца на територији земље може се доћи и приликом обављања послова:

– *иревенције и сузбијања организованог криминала*, чиме се стиче увид и контрола над деловањем организованих криминалних група. Нарочито је значајна борба против корупције и прања новца, што је у директној вези са трговином људима и кријумчарењем миграната;

– *иревенције и сузбијања облика ошвице криминала* који могу имати везе са трговином људима и кријумчарењем миграната попут: фалсификовања докумената, крађа (првенствено цепних и провалних чиме се добављају документа погодна за фалсификовање), пиратерије (са порнографским и педопорнографским садржајима), илегалног усвојења, трговине људским органима или деловима тела, принудног рада, принудних бракова, двобрачности, неовлашћеног фотографисања и приказивања фотографија и видео материјала, отмица, противправног лишења слободе, силовања и слично¹⁷;

– *иревенције и сузбијања шривредног криминала* туристичких, угоститељских, транспортних, услужних и других сличних предузећа и агенција;

---

companied Minors – Spain, *Trafficking in Unaccompanied Minors in the European Union*, IOM – IHESI (Brussels–Paris), 2002, p. 85.

¹⁵ Контрола је неопходна, како у редовним, тако и у ванредним и ратним ситуацијама, када је учешће војних и паравојних формација у трговини људима нарочито изражено. Ово је веома важно јер је „немогуће да пруже помоћ и сузбију сексуалну експлоатацију они који представљају главну клијентелу“. Adžajlić, D. A: *Prostitucija u Bosni i Hercegovini*, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, 2003, стр. 40

¹⁶ Ово подразумева поступање у свим осталим случајевима иза којих се можда крије трговина људима и њихова експлоатација. Таква је нпр. ситуација са снимањем тзв. snuff филмова где је долажење до конкретних података и доказа о извршеном кривичном делу веома тешко. Vicari, A: *Trafficking in Unaccompanied minors – Italy*, *Trafficking in Unaccompanied Minors in the European Union*, IOM – IHESI (Brussels – Paris), 2002, p. 66.

¹⁷ О кривичноправној квалификацији ових и многих других појава угрожавања и њиховој вези са трговином људима детаљније, у: Мијалковић, С: *Трговина људима*, Беосинг, Београд, 2005, стр. 256–265.

– одржавања јавног реда и мира, првенствено спречавањем и сузбијањем проституције, просјачења, скитничења, беспосличарења и других прекршаја и социјалних девијација;

– *заштитне неких људских права*, у контексту поменутих послова, усмерених ка превенцији и сузбијању: националне, верске, полне и расне дискриминације, мржње и нетрпељивости; сексуалног узнемиравања или злостављања у породици и на радном месту; физичког насиља заснованог на родној припадности; политичког насиља и других сличних појава које често узрокују илегалне миграције.

Најзад, мора се истаћи значај тзв. *секторског вршења послова полиције* и тзв. *community policing*, односно концепта *полиције у локалној заједници*, у оквиру којих се припадници полиције свакодневно сусрећу с грађанима и размењују обавештајне информације, што је основа превентивне и проактивне безбедносно-криминалистичке делатности. Због тога су за превенцију илегалних миграција изузетно значајни и послови усмерени ка *обољшању односа с грађанима*.

2. 1. 2. Прикупљање информација обавештајним методама

Поседовање „праве слике“ о стању организованих илегалних миграција захтева умрежавање субјеката безбедности (тзв. *мултиагенцијски приступ*), чиме се постиже максимална „покривеност терена“. Осим тога, неопходно је развијати обавештајну сарадњу и са субјектима безбедности других земаља, првенствено земаља порекла, транзита и дестинације жртава. Таква сарадња је, због обостраног интереса, најчешће искрена, без тзв. *обавештајних итара* којима се задржавају или дају непотпуне или нетачне обавештајне информације и подаци.

Најчешће *обавештајне методе* прикупљања обавештајних информација су:

– *метод непосредне опсервације* (лична запажања припадника служби безбедности);

– *прикупљање информација од информаната* (грађани, познаничке, пријатељске и родбинске везе којима се, по месту становања, запослења или кретања, долази до информација о трговини људима и кријумчарењу миграната – рецепционари, конобари, таксисти, аутопревозници, радници у лукама, морнари, радници на аеродромима, шумари, мештани пограничних насеља и сл.);

– *прикупљање информација од идентификованих жртва*¹⁸;

---

¹⁸ Највећи проблем у довођењу трговаца људима пред суд јесте проблем комуникације са жртвом. Venicz, E: Trafficking in Unaccompanied Minors – The Netherlands, *Trafficking in Unac-*

– *агенџурни метод* (врбовање припадника криминалне групе или других лица из криминалне средине да дуже време и потајно пружају поверљиве информације од значаја за спречавање, откривање и доказивање кривичних дела и учинилаца. Постоје две категорије тзв. *информатори: њоузданици (џаранџи)*, који су, по правилу, непорочна лица која дуже време, из криминалне средине достављају информације полицији уз извесну новчану накнаду и *виџланџи*, који припадају криминалној средини, врше кривична дела и истовремено обавештавају полицију о активностима својих криминалних сарадника)¹⁹;

– *метод инфилџирације џриџадника службе безбедности у криминалну средину* (ангажовањем тзв. *агенџа џровокаџора*, који, с циљем хапшења извршиоца кривичних дела, ступа са њим у контакт представљајући се као криминалац, ради наводног заједничког криминалног деловања и тзв. *џрикривеноџ џолицијскоџ извиџача*, убаченог у криминалну групу ради откривања и доказивања кривичних дела и учинилаца)²⁰;

– *иследни метод* (ислеђивањем носилаца криминалне делатности који директно или индиректно учествују у трговини људима и кријумчарењу миграната, као и лица из криминалне средине која о томе имају сазнања);

– *метод џтехничке оџсервације* (коришћењем електронских и уређаја за аудио, визуелно и аудио-визуелно надгледање и снимање);

– *метод сарадње са субјектима безбедности друџих земаља* (кроз полицијску, обавештајну, судску и друге видове сарадње);

– *метод анализе садржаја џроџрама средстџва јавноџ информисања* (првенствено огласа и реклама агенција за запошљавање, за масажу, за пословну пратњу, за склапање бракова, за пружање сексуалних услуга и сл.) и други.²¹

Да би обавештајне информације биле преточене у смислене и тачне обавештајне податке, оне се кроз тзв. *обавештајни циклус* класификују, процењују, анализирају, интерпретирају, обједињују и у форми завршних обавештајних докумената (информације, извештаји, статистички прегледи трендова појава, билтени и сл.) достављају корисницима. Обавештајни подаци уносе

---

companied Minors in the European Union, IOM – IHESI (Brussels – Paris), 2002, p. 80. Због тога обавештајне информације од жртава мора да прикупља искусан и обучен радник који добро зна језик жртве.

¹⁹ Симоновић, Б: *Криминалистџика*, Институт за правне и друштвене науке Правног факултета у Крагујевцу, Крагујевац, 2004, стр. 24–27.

²⁰ *Истџо*. Међутим, аутор тзв. агента провокатора и прикривеног полицијског извиџача сматра информаторима. Такве улоге припадника полиције у расветљавању кривичних дела данас су у доброј мери институционализоване у тзв. *џрикривеном иследнику*, о којем ће касније бити више речи.

²¹ О неким од ових метода опширније, у – Савић, А: *Обавештајне службе и национална безбедност*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2006, стр. 96–113; Милошевић, М: *Систџем државне безбедности*, Полицијска академија, Београд, 2001, стр. 94–99.

се и у одређене оперативне криминалистичке евиденције, опште или специјализоване базе података.

Према значају, обавештајне информације, односно подаци могу бити *сīрайешки* (о општим обележјима појава на националном нивоу) и *ојеративни* (конкретне информације о конкретним случајевима трговине људима и кријумчарења миграната), те зато и постају предмет стратешких или оперативних анализа, односно основа стратешких или оперативних прогноза.

2. 2. Аналитичка и статистичка обавештајно-криминалистичка истраживања

Аналитичко-статистичка истраживања подразумевају даљу обраду обавештајних података. С обзиром на методологију обраде и природу резултата, ове мере имају карактер емпиријског научно-истраживачког рада.

Спроводе их специјализоване јединице за аналитику и научна истраживања, што подразумева ангажовање тимова од појединаца одређеног стручног профила, степена образовања, радног искуства и интелектуалних способности. Осим тога, у раду се користе разне научне методе, претежно из домена методологије научног истраживања друштвених наука и савремена техничка и технолошка достигнућа аутоматске обраде података – информатике.

Аналитичко-статистичка истраживања усмеравају се у најмање два правца:

– *йрво*, ка квантитативној и квалитативној анализи трендова трговине људима и кријумчарења миграната и одређених њихових елемената на микро и макро плану, ради утврђивања законитости у њиховом настанку, манифестацији и последицама (првенствено *modus operandi* и индиција које указују на припрему, извршење и последице ових кривична дела), као и ради конципирања и практичног провођења превентивне и репресивне делатности и

– *друго*, ка анализи оптималности организационих и функционалних решења субјеката безбедности за адекватан одговор на актуелне и потенцијалне безбедносне проблеме (адекватност постојеће легислативе, кадрови, организациона решења, финансије, материјално-техничка средства и сл.).

Предмет аналитичко-статистичких истраживања трговине људима и кријумчарења миграната, уз уважавање одређених просторних и временских параметара, требало би да буде:

- прелажење државне границе;
- спречени и откривени појединачни и групни илегални преласци државне границе;
- извршена кривична дела кроз која се манифестују ове појаве;
- откривена кривична дела која се односе на неке од облика експлоатације жртава, а нису квалификована као трговина људима и кријумчарење миграната;

- најчешћи етиолошки чиниоци;
- начин регрутовања – врбовања жртава;
- идентификоване међународне руте илегалних миграција које пролазе кроз територију земље, главни путни правци и средства транспортовања;
- начин уласка у земљу, гранични прелази, односно идентификована места на државној граници ван граничних прелаза која се користе за илегални прелазак;
- поступање са путним и идентификационим исправама жртава од стране трговаца и кријумачара људи;
- места која представљају „центре“ трговине људима (рекрутни центри, транзитни центри, центри експлоатације);
- биофизиолошка и социјална обележја жртава (пол, старост, држављанство, образовање, познавање језика, материјални статус, запосленост и сл.);
- облици експлоатације жртава и „ценовник услуга“ које пружају клијентима;
- биофизиолошка и социјална структура идентификованих извршилаца кривичних дела, начин њиховог деловања (појединачно, у групи или у оквиру организоване криминалне групе), као и учешће припадника субјеката безбедности у трговини људима и кријумчарењу миграната;
- предузете мере према странцима;
- предузете мере према трговцима и кријумчарима људи;
- предузете мере према жртвама трговине људима и прокријумчареним мигрантима;
- резултати међународне сарадње са субјектима безбедности владиног и невладиног сектора и међународним организацијама;
- други интересантни и илустративни подаци који се односе на елементе трговине људима, кријумчарења миграната или с њима повезаних појава, као и случајеви на којима је рађено.

Резултати аналитичко-статистичких истраживања морали би се презентовати у облику *аналитичких студија* са мноштвом табеларних, графичких, дијаграмских, картографских и сличних приказа. Одликују се високим нивоом научног и стручног знања, по чему се разликују од примарних, завршних обавештајних докумената. Међутим, њихова слаба страна је заснованост на откривеним појавама угрожавања безбедности, односно занемаривање тзв. *тамне бројке* криминалитета.²²

Аналитичке студије су један од основа креирања политике супротстављања организованом криминалу илегалних миграција. У том смислу, „посре-

---

²² О обавештајним истраживањима опширније, у – Бајагић, М: *Обавештајна активност и спољна политика: студија случаја САД*, ВШУП, Београд, 2004, стр. 69–80.

дници“ између резултата аналитичких студија и креирања безбедносне и криминалне политике свакако су безбедносно процењивање и криминалистичко прогнозирање.

2. 3. Безбедносно процењивање и криминалистичко прогнозирање трендова организованих илегалних миграција

Безбедносно процењивање представља синтетички закључак о стању и трендовима трговине људима и кријумчарења миграната, као и о ефикасности система безбедности у њиховој превенцији и сузбијању. Реч је о тзв. *дијагнози* ових појава из аспекта савремених безбедносних проблема која подразумева:

– упоређење актуелног стања са дугогодишњим „просечним“ обимом трговине људима и кријумчарења миграната, њихове заступљености у укупној безбедносној проблематици, као и негативних ефеката. Тако се стање ових појава може оценити као редовно, унапређено, погоршано и слично, и

– оцену нормативних, организационих и функционалних достигнућа, те ефикасности појединих субјеката безбедности у супротстављању овим појавама, при чему се може констатовати њихово унапређење, стагнација или регресија.

Оцена актуелног стања указује на потребе и правце унапређења актуелне безбедносне праксе, и то на *стратешком нивоу*, чиме се високим руководиоцима система безбедности дају параметри за реконструкцију дотадашњег приступа у решавању овог проблема, и на *оперативном нивоу*, чиме се руководиоцима на микро нивоу указује на неопходност примене конкретних мера превенције и сузбијања илегалних миграција.

Процена безбедносног стања има циљ и да се на основу прошлости и реалне процене садашњости да прогноза криминалне делатности (тзв. *криминалистичка прогноза*) коју треба очекивати и прогноза могућих носилаца угрожавања, потенцијалних жртава и последица, чиме се даје оријентација оперативном раду²³, тј. омогућава успешно планирање и усмеравање превенције инкриминисаног понашања.²⁴

С тим у вези, у западним земљама постоји тренд формирања тзв. *експертских мултидисциплинарних радних тимова за праћење и стратешкију*

---

²³ Детаљније, у – Костић, С: *Криминалистичка оперативна: оперативно информисање*, Виша школа унутрашњих послова, Београд, 1987, стр. 22–23.

²⁴ Криминалистичко прогнозирање је процес добијања информација о будућој појави, догађају који у тренутку предвиђања још не постоји. Прогноза је логичка последица оваквог креативног процеса и има вишеструку функцију: *оријентациону, превентивну, регресивну и нормативну*. Крстић, О: *Прогностика криминалистичка*, Полицијска академија, Београд, 2003, стр. 186, 219.

анализу појединих форми криминала. Опремљене добрим компјутерским базама података и софтверима за анализу и прогнозу криминала, ове групе израђују прогнозе будућих извршења кривичних дела на основу којих се организују специјални програми превенције, контроле и надзора на стратегијским и оперативним нивоима.²⁵

Међутим, мора се имати у виду велика динамичност савремених безбедносних проблема. Зато аналитичко-статистичке службе морају предвиђати евентуалне модификације претходних и актуелних етиолошких, феноменолошких, виктимолошких и последичних компоненти. У томе су веома значајне тзв. *прогнозирајуће обавештајне информације*, које су, због високог степена веродостојности садржаја и велике вероватноће дешавања догађаја који се помиње у њиховом садржају, погодне за бирање, усмеравање и финализацију програма превенције и репресије.

Безбедносна процена и криминалистичка прогноза имају већи значај уколико је до приближних резултата процене и прогнозе независно дошло више различитих субјеката безбедности. Даље, сегменти процена и прогноза могу се, ради консултације, размењивати са другим државама. Исто тако, неки њихови садржаји могу се компарирати са садржајима анализа, процена и прогноза појединих међународних организација.

Прогноза трговине људима и кријумчарења миграната сама по себи нема никакву сврху и ефекте уколико се на основу ње не осмисли адекватан превентивни програм и обратно, превентивни програми су недовољно смислени уколико нису засновани на детаљној криминалистичкој прогнози.

ЗАКЉУЧАК

Системи безбедности многих земаља, организационо и функционално неспремни да одговоре на новонастале безбедносне изазове у вези са илегалним миграцијама, нужно су доживели трансформацију. Међутим, транзиција система безбедности већине земаља у том домену није потпуна, те је неопходно утврдити правце њиховог даљег развоја.

Како је супротстављање илегалним миграцијама својеврстан „затворени круг чији се почетак и крај поклапају у превенцији“, очигледно је да реформа система безбедности мора бити условљена преношењем тежишта са досадашњег репресивног, на превентивно деловање.

С друге стране, супротстављање међународним организованим илегалним миграцијама морало би се заснивати на резултатима обавештајног и аналитичко-прогностичког рада. То значи да се за обезбеђење обавештајних ин-

---

²⁵ Опширније, у – Симоновић, Б: *исто*, стр. 22–23.

формација морају користити како постојећи капацитети традиционалног полицијског деловања, тако и криминалистичко-обавештајни капацитети специјализовани за прикупљање информација специјалним и тајним методама. Добијене информације се извесном аналитичко-статистичком обрадом морају трансформисати у прогнозу даљих трендова илегалних миграција, на основу које се једино и може планирати превентивна и репресивна делатност, односно за то потребни нормативни, организациони, кадровски, материјални и технички капацитети.

С тим у вези, најпре је неопходно анализирати и оценити актуелну праксу нашег система безбедности и потребе њеног усаглашавања са међународним стандардима и „најбољом праксом“ страних безбедносних и криминалистичко-обавештајних структура. Најзад, идентификоване правце развоја безбедносно-криминалистичке праксе неопходно је подржати легислативном и едукативном акцијом, чиме би се створио правни оквир за деловање обучених и стручних припадника полицијских и криминалистичких служби.

CRIMINAL INTELLIGENCE WORK IN PREVENTION OF INTERNATIONAL
ORGANIZED ILLEGAL MIGRATIONS

Saša Mijalković, PhD
Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade

Summary: Modern globalization courses, primarily focused on integration of global production and capital funds markets, as secondary, unwanted effects, have globalization of poverty, organized crime, migrations and organized illegal migrations, as their result. So, at the beginning of a new millennium, illegal migrations obtain new dimensions, take new organized forms and capacities, and have new complex negative effects for safety at national and international level.

Former spectrum of organized illegal migrations menacing effects, primarily expressed through indirect state security destabilization due to political and economic pressures from international community, and because of passive attitude towards problem, that is, through violation of internal stability and state institutions functioning, are complemented with citizens' safety violation by set of criminal acts, misdemeanors and socio-pathological deviations related to illegal migration, illegal migrants families endangerment in a domain of physical, health and economic safety and structural endangering of victims' safety, through unscrupulous exploitation and keeping in submissiveness by various violent methods.

Metamorphosis of organized state border crossing, points out that this is not just an "offense against state" which violates national sovereignty and endangers national security, but a form of multi-violation of wide spectrum of illegal migrants' human rights, which, no doubt, present social and personal safety endangerment..

Problem complexity of organized illegal migrations requires complex safety-criminalistics reaction, in other words, engaging of security system to prevent and avoid their consequences, and giving help and support to victims, by government and non-government subjects, that is, through cooperation mechanisms between several countries or international organizations, considering current safety standards.